

Polemika Juliusza Słowackiego z Adamem Mickiewiczem

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Juliusz Słowacki, *Kordian Akt III, scena VI*, [w:] tegoż, *Utwory wybrane*, t. 1, Warszawa 1969.
- Źródło: Krzysztof Biliński, *"Kordian" i szatańska wizja dziejów*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 34” 1999.
- Źródło: Eligiusz Szymanis, *"Kordian" z perspektywy filozofii genezyjskiej*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 1999, nr 34, s. 48.
- Źródło: Eligiusz Szymanis, *"Kordian" z perspektywy filozofii genezyjskiej*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 1999, nr 34, s. 49.

- Źródło: Eligiusz Szymanis, "Kordian" z perspektywy filozofii genezyjskiej, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 1999, nr 34, s. 46–47.
- Źródło: *Listy o Adamie Mickiewiczu ze zbiorów rękopiśmiennych Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie*, red. Z. Jabłoński, Kraków 1955, s. 71–72.
- Źródło: Mieczysław Inglot, [*Kordian – imperatyw wolności*], [w:] Juliusz Słowacki, *Kordian*.
- Źródło: *Kordian*, [w:] Juliusz Słowacki, *Dramaty*, oprac. E. Sawrymowicz, Wrocław 1952, s. 183.
- Źródło: Juliusz Słowacki, *Kordian*.

Polemika Juliusza Słowackiego z Adamem Mickiewiczem

Źródło: Matthieu Riegler, *Południowa strona Mont Blanc*, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Spór Juliusza Słowackiego z Adamem Mickiewiczem jest niewątpliwie jednym z najsłynniejszych konfliktów osobowości twórczych w historii polskiej literatury. Przez dekady elektryzował on czytelników oraz kolejne pokolenia badaczy. Do legendarnego już wymiaru urosło spotkanie wieszczów narodowych w Paryżu w 1840 roku. Przy bożonarodzeniowym stole poeci starli się słownie, a wydarzenie to na długo zapadło w pamięci naocznych świadków tamtego lirycznego pojedynku:

“ Listy o Adamie Mickiewiczuz ze zbiorów rękopiśmiennych Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie

(...) w końcu biesiady wywołano Słowackiego do improwizacji. Czy był przygotowany, nie wiem. Ale mówił bardzo ładnie. Wzniósł piramidę z urażonej miłości własnej. Ciągłe obracał mowę do Mickiewicza: „zwyciężyłeś mnie, lew konający padam ci do nóg” itd. Zakończył pięknym obrazem: „kiedy w Grecji miał jaki mąż historyczny upaść, bogowie schodzili z Olimpu, obnażali mu bok i pokazywali miejsce, a śmiertelni tam oręż topili, tak i ty – zawołał do Mickiewicza –

pokazałeś, gdzie mnie przeszyć”. Gdy skończył, dostał oklaski, ale smutne zrobił wrażenie. Uczuł to sam i raz jeszcze głos zabrał: „na łodydze mego życia – rzekł – wyrosło dwa kwiaty, jeden zazdrości i dumy, ten więdnije, drugi miłości ku tobie, świeżo rozwity. Schyl się i zerwij go”. Powstydział się dobrego uczucia i dodał: „mówiłeś w Tadeuszu o Wojskim, co muchomory zbierał, ja jestem muchomorem, ty rób jak Wojski”

Źródło: *Listy o Adamie Mickiewiczu ze zbiorów rękopiśmiennych Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie*, red. Z. Jabłoński, Kraków 1955, s. 71–72.

Ta konfrontacja, o której możemy dowiedzieć się z bardzo wielu różniących się od siebie listownych i ustnych relacji, była zaledwie wstępem do toczącej się do dziś polemiki światopoglądowej, artystycznej oraz politycznej, polemiki, która przedostała się do współczesnej popkultury.

Twoje cele

- Wyjaśnisz różnice między mesjanizmem i winkelriedyzmem.
- Wyjaśnisz sposób wykorzystania postaci Winkelrieda w *Kordianie*.
- Omówisz istotę polemiki Słowackiego z Mickiewiczem.

Przeczytaj

Polska Winkelriedem narodów Europy

W *Kordianie* Juliusz Słowacki jasno i dobitnie określił swój stosunek do trudnej historii narodu polskiego. Swoje idee zmanifestował m.in. poprzez słowa, jakie główny bohater jego dramatu romantycznego wypowiedział na szczycie góry Mont Blanc:

[*Polska Winkelriedem Narodów.*](#)

Źródło: Théodore Rousseau, *Burza z piorunami nad Mont Blanc*, 1834.

” Eligiusz Szymanis

"Kordian" z perspektywy filozofii genezyjskiej

Słowacki był bowiem daleki od idealizacji narodu. Stąd nie trzeba było w jego dramacie borykać się z dylematem, czy „Chrystus narodów” może być , jak lava”, co to „plugawa z wierzchu”. Narodowe doświadczenie postrzegał autor *Kordiana* jako jedno z wielu w łańcuchu dziejów. Brutalnie informował, że spełnienie dziejowego posłannictwa nie zapowiada nagrody, nie prowadzi do

zmartwychwstania. Różnica między Polską - „Chrystusem narodów” a Polską - „Winkelriedem narodów” była zasadnicza. Winkelried nie był wszak Bogiem. Nie miał zmartwychwstać w ciele za trzy dni. Śmierć kończyła jego misję. Podobnie stać się miało z narodem, który wypełnił swoje zadanie w historii. Klęska powstania w koncepcji Mickiewicza była ceną za szczególne miejsce w dziejach. W koncepcji Słowackiego stawała się czystą ofiarą. Nie gwarantowała niczego w zamian.

Źródło: Eligiusz Szymanis, „Kordian” z perspektywy filozofii genezyjskiej, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 1999, nr 34, s. 48.

Program Słowackiego postulował więc czynną walkę o niepodległość Polski oraz o wyzwolenie innych narodów Europy spod panowania [absolutyzmu](#), co wiąże się zawsze z poświęceniem własnego życia (np. plan Kordiana, żeby zabić samego cara, co było pomysłem jawnie samobójczym).

” Eligiusz Szymanis

„Kordian” z perspektywy filozofii genezyjskiej

Nie przypadkiem alegoryczną figurą narodowych losów stał się właśnie Winkelried. Był on niewątpliwie heroicznym bojownikiem. Wziął na siebie uderzenia skierowane na innych, poświęcił się. Takich bohaterów można jednak w historii każdego narodu znaleźć bardzo wielu. Sięgnięcie do historii Szwajcarii i do postaci stosunkowo mało znanej eksponuje właśnie ten aspekt. Winkelried to bohater, ale bohater jeden z wielu. Uczynienie z niego figury narodowego losu wskazywało na zasadniczą odmienność propozycji historyzoficznej Słowackiego od Mickiewiczowskiego [mesjanizmu](#). W późniejszej teorii genezyjskiej wielkie cywilizacje i narody upadać będą jako odrzucone przez ducha, wykorzystane już, a więc niepotrzebne formy. Wizja historii w *Kordianie* niebezpiecznie zbliża się do tych konstatacji.

Polemika z Adamem Mickiewiczem

Warto pamiętać, że *Kordian* został napisany wiele miesięcy po całkowitym fiasku powstania listopadowego. Na wygnaniu w dziesiątkach miast Europy (m.in. w Genewie, gdzie powstał dramat Słowackiego), bez możliwości szybkiego powrotu do Polski znalazło się tysiące polskich uczestników walk. Ogólne nastroje na obczyźnie były bardzo negatywne.

” Eligiusz Szymanis

"Kordian" z perspektywy filozofii genezyjskiej

Poróżnione emigracyjne frakcje obrzucały się oskarżeniami o spowodowanie narodowej tragedii. Sposób myślenia o niedawnej klęsce usiłowały kształtować dzieła Adama Mickiewicza: *Dziadów część III* i *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego*, które zrozpaczonym emigrantom podsuwały możliwość przemienienia militarnej klęski w etyczne i historiozoficzne zwycięstwo.

Zadziwiający z dzisiejszego punktu widzenia pomysł, aby Polskę uznać za Chrystusa narodów i nadać jej doświadczeniom wymiar ewangeliczny, był dla szlacheckich oficerów, którzy teraz w obcym kraju stawać musieli częstokroć w kolejkach po darmowe posiłki, jedyną szansą na nadanie sensu własnej sytuacji. Ludzie, którym z ziemiańskich dworów i salonów Warszawy przyszło się przenieść do zakładów opiekuńczych w miasteczkach Europy zachodniej, gotowi byli uwierzyć we wszystko, co ratowało przed popychającą do samobójstw beznadziejnością. Stąd w mesjaniczne objawienia Mickiewicza wierzono bez zastrzeżeń lub uznawano je za piękną metaforę, obrazującą etyczny wymiar narodowego doświadczenia.

Przy tak skomplikowanym, a wręcz rozpaczliwym kontekście historyczno-społecznym Słowacki zdecydował się jednak w *Kordianie* na ostrą polemikę z mickiewiczowską wizją narodową, mającą przecież pokrzepić serca i ukoić ból zrozpaczonych rodaków. Autorem *Balladyny* kierowały także osobiste pobudki, gdyż w III części *Dziadów* Mickiewicz przedstawił jego ojczyzna – Augusta Ludwika Becú (postać historyczną), jako jawnego zdrajcę ojczyzny, wiernego poddanego cara oraz zausznika Nowosilcowa (namiestnika carskiego w Polsce). Oprócz oburzenia, Słowackim kierowało również, jak niemal każdym Polakiem na obczyźnie, rozgoryczenie klęską narodowego zrywu.

Źródło: Konrad Grob, *Śmierć Winkelrieda*, XIX wiek, domena publiczna.

Już pierwsi czytelnicy *Kordiana* dostrzegali w tym utworze polemikę z Mickiewiczem, a zwłaszcza z *Dziadami*. Widzieli podobieństwo budowy obu dramatów. Każdy z nich osnuty jest wokół losów młodego mężczyzny, a centrum obydwu biografii stanowi przemiana bohatera, który otrzęsa się z melancholii i postanawia poświęcić się za naród. Na tym tle wybijają się istotne różnice. Odmienne są przyczyny osobistych cierpień Gustawa i Kordiana, a ich przemiany mają różny charakter – gdy Gustaw przyjmuje imię Konrada, przeżywa duchową metamorfozę, natomiast monolog Kordiana na Mont Blanc (wyraźne nawiązanie do Wielkiej *Improwizacji*) świadczy jedynie o zmianie nastroju bohatera.

Krzysztof Biliński

” "Kordian" i szatańska wizja dziejów

Kordian Juliusza Słowackiego należy bezsprzecznie do arcydzieł polskiego romantyzmu. Literacka wartość utworu, poznawana w dotychczasowych odczytaniach, zwracała na siebie uwagę przez łączenie biografii tytułowego bohatera z samym pisarzem, polemiką z Adamem Mickiewiczem, niezwykle ważnym elementem walki narodowowyzwoleńczej, wreszcie osadzeniem w wieloaspektowych dążeniach epoki, w której żył autor.

Źródło: Krzysztof Biliński, *"Kordian" i szatańska wizja dziejów*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 34” 1999.

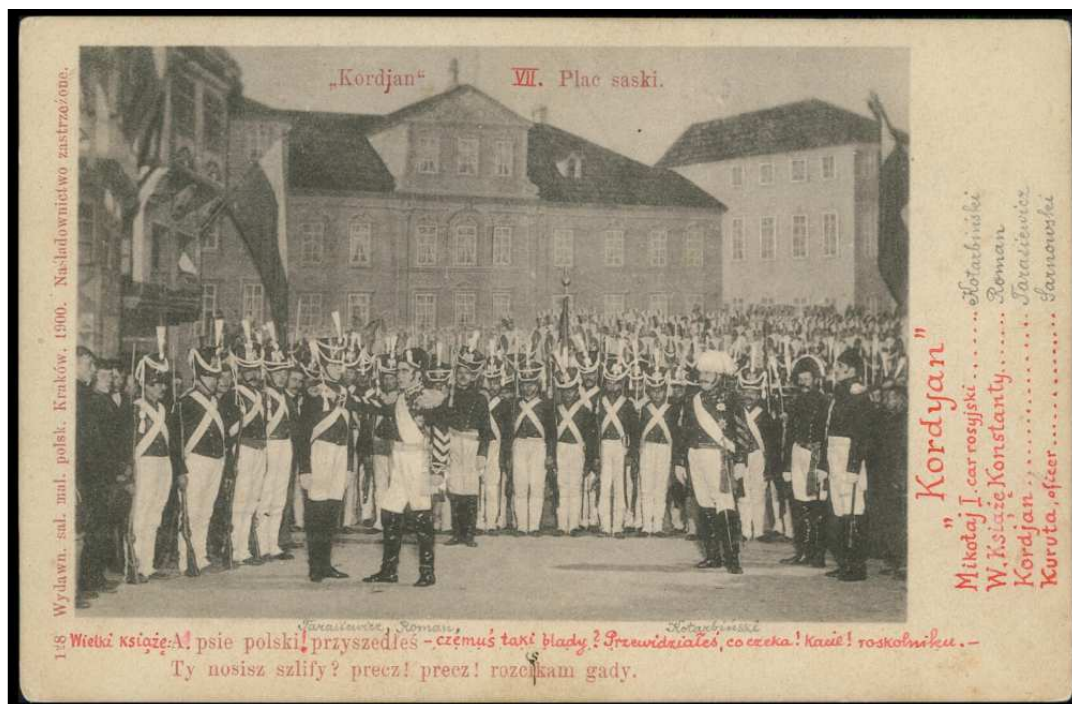
Parodia i szyderstwo

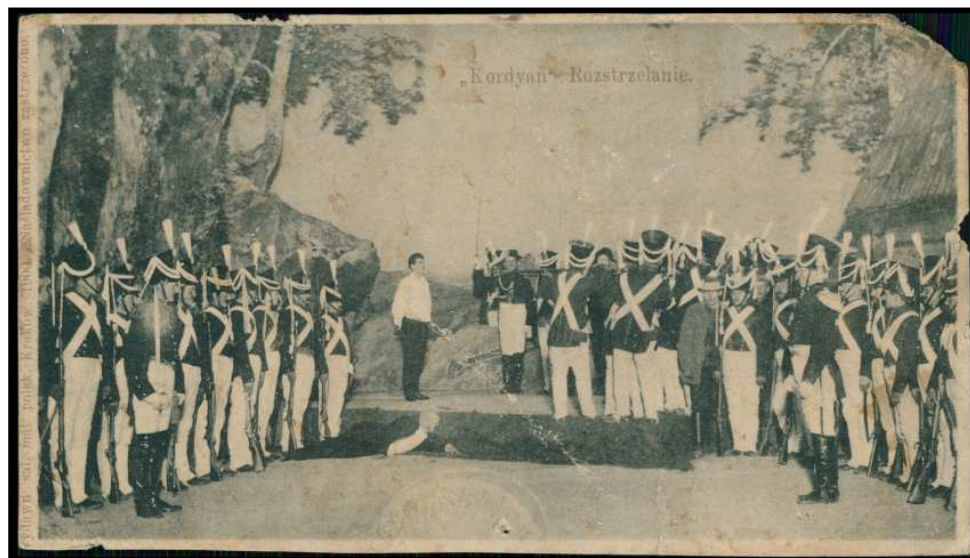
Źródło: Leon Piccard, *Spisek koronacyjny przed 1917*. Obraz przedstawia scenę z *Kordiana* Juliusza Słowackiego – zebranie spiskowców w podziemiach katedry św. Jana., Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Polemiczność dramatu Słowackiego wobec dzieła Mickiewicza można zauważyć między innymi w parodystycznych nawiązaniach. Niektóre wątki potraktowane zostały prześmiewczo. Na przykład scenę monologu na Mont Blanc można odczytać jako [parodię](#) Wielkiej *Improwizacji*, zwłaszcza gdy zwrócimy uwagę na śmieszność, nawet w konwencji romantycznej, usłużność Chmury przenoszącej bohatera do Polski. Słowacki w całym dramacie gra tonami powagi i niepowagi, sięga po [ironię](#)

oraz szyderstwo. Ów ironiczny i szyderczy ton pojawia się chociażby w scenie dialogu Kordiana z papieżem.

Przedwojenne pocztówki przedstawiające sceny z *Kordiana* Juliusza Słowackiego

Przedwojenne pocztówki przedstawiające sceny z *Kordiana* Juliusza Słowackiego

Juliusz Słowacki

” Kordian Akt III, scena VI

KORDIAN

Słuchaj! powiedz szczerze,
Czy nie widziałeś nigdy człowieka? anioła?
Co swe cierpienia ludom przynosi w ofierze,
I gromom spadającym wystawia cel czoła,
I śmierć za Zbawiciela ponosi przykładem
Za lud cierpiąc...

DOKTOR

Ten człowiek szedł tu moim śladem.

Zawołam go.

*Woła dwóch waryjatów, jeden z nich trzyma rozkrzyżowane ręce,
drugi jedną rękę podniesioną ma do góry.*

Dwóch widzisz, za lud cierpią oba;
A jak cierpią, powiedzą; abyś sam ocenił...
do waryjata z rozkrzyżowanymi rękoma

Bracie! powiedz mi, coś ty za wielka osoba?

PIERWSZY WARYJAT

Jam nie osoba, jam się dawno w krzyż zamienił.

Ja byłem krzyżem w Chrystusa męce,

Do mnie zmarłego przybili;

A jam go zamiast ćwieków unosił za ręce,

Jak małe dziecię, gdy kwili.

Jestem krzyżem; gdy papież daje krzyża drzewo,

Nie wierzcie! ja mam nogi, rękę prawą, lewą,
Nic ze mnie nie ubyło, niech kto części liczy...
Smutnie mówi odchodząc.

Boże! odwróć ode mnie ten kielich goryczy.

DOKTOR

do Kordiana

Widzisz, on się poświęcił za lud.

KORDIAN

Zwaryjował!...

DOKTOR

do waryjata z podniesioną ręką

A ty, czemuś tak ręką w niebo wygórował?...

DRUGI WARYJAT

Ciszéj mów! nieba sufit lazuruowy
Trzymając na téj dłoni, zasłaniam świat cały.
Niebo, słońce, księżyc biały,
Chcą upaść ludziom na głowy;
Lecz ja stoję pod nieba nachylonym stropem,
Znużony, tęskny, bezsenny.
Módlcie się do mnie, jam zbawca codzienny,
Zasłaniam ludy przed nieba potopem...

Spijcie, ludzie! dobrej nocy!

Odchodzi.

Źródło: Juliusz Słowacki, *Kordian Akt III, scena VI*, [w:] tegoż, *Utwory wybrane*, t. 1, Warszawa 1969.

Słownik

absolutyzm

(z łac. *absolutus* – zupełny, bezwzględny) – system polityczny panujący w wielu państwach Europy głównie pomiędzy XVI a XIX w., w ramach którego monarcha sprawował nieograniczoną i niepodlegającą jakiegokolwiek kontroli władzę

ironia

(gr. *eironeía* – przestawianie, pozorowanie) – figura stylistyczna polegająca na celowo wprowadzanej sprzeczności między przekazywaną informacją a jej znaczeniem ukrytym; wyróżnia się trzy podstawowe rodzaje ironii: retoryczną, sokratejską i romantyczną; bywa trudna do zidentyfikowania, nie można identyfikować z kłamstwem i sarkazmem

ironia romantyczna

(gr. *eironeía* – przestawianie, pozorowanie) – pojęcie stworzone przez niemieckiego filozofa Friedricha Schlegla (1772–1829), zgodnie z którym każdy akt twórczy traktowany jest jako gra między twórcą a czytelnikiem, w utworze literackim zaciera się więc granica między tym, co rzeczywiste a wykreowane; w ironicznej postawie ironisty dominuje subiektywizm ze względu na sytuację polityczną w polskim romantyzmie teoria ironii romantycznej nie cieszyła się popularnością, a jako jeden z nielicznych romantyków wykorzystywał ją Juliusz Słowacki, np. w poemacie dygresyjnym *Beniowski* i niektórych dramatach np. *Balladynie*, *Kordianie* i *Fantazym*

mesjanizm

(hebr. *māšîaḥ* – pomazaniec, namaszczone; Mesjasz + -izm) – w kulturze polskiej nurt literacki, filozoficzny i religijny, zapoczątkowany w pierwszej połowie XIX wieku, zgodnie z którym ciemiężony przez trzech zaborców naród polski,

uznawany za Mesjasza narodów, przez swoje cierpienie i męką zbawi całą ludzkość i przywróci wolność narodom europejskim; pogląd ten został utrwalony w *Dziadach cz. III* Adama Mickiewicza

parodia

(gr. parōidia; pará – obok; ōidē – pieśń) – naśladowanie stylu, gatunku w celu jego ośmieszenia

winkelriedyzm

– nurt ideowy epoki romantyzmu, którego nazwa wywodzi się od Arnolda Winkelrieda – legendarnego bohatera walk o wolność Szwajcarii toczonych z Austrią. Jego bohaterski czyn w czasie bitwy pod Sempach w 1386 roku umożliwił rodakom zwycięstwo. Winkelried skierował na siebie atak wroga, dzięki czemu spowodował wyłom w jego szeregach. Winkelriedyzm kwestionował bierne męczeństwo, podkreślając sens czynnej walki z wrogiem

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z nagraniem i wynotuj cechy Kordiana jako bohatera romantycznego.

Juliusz Słowacki

Kordian

Akt II (fragment)

Rok 1828

Kordian sam, z założonymi na piersiach rękoma, stoi na najwyższej igle góry Mont Blanc

KORDIAN

Tu szczyt...lękam się spojrzeć w przepaść świata ciemną.

Spojrzę... Ach! pod stopami niebo i nad głową

Niebo... Zamknięty jestem w kulę kryształową;

Gdyby ta igła lodu popłynęła ze mną

Wyżej – aż w niebo... nie czułbym, że płynę.

Stąd czarne skrzydła myśli nad światem rozwinę.

Ciszej! słuchajmy... o te lody się ociera

Modlitwa ludzka, po tych lodach droga

Myślom płynącym do Boga.

Tu dźwięk nieczysty głosu ludzi obumiera,

A dźwięk myśli płynie dalej.

Tu pierwszy zginę, jeśli niebo się zawali.

A ten kryształ powietrza by tchnieniem rozbity

Kręgami się rozplynie na nieba błękity,

I gwiazdy w nieznajomą uciekną krainę,

I znikną, jakby ich nigdy nie było...

Spróbuję – westchnę i zginę...

Patrzy w dół

Ha! przypominasz mi się, narodów mogiło!

Oto się przedarły chmury,

Igły lodu wytrysły z chmur kłębow;

Tam las ogromny sosen i dębów

Jak garść mchu w szczelinie góry,

A ta plamka biała – blada –

To morze.

Silniej wzrok napnę – oczy rozedrę, otworzę,

Chciałbym stąd widzieć człowieka.

Tam koło jednej igły, krążą orłów stada.

Jak pierścionki żałobne na perłowych lodach;

A ode mnie błękitna płynie szczelin rzeka,

Każda w jedną otchłań zlata,

I nikną jak w morza wodach.

.....

Jam jest posąg człowieka, na posągu świata.

.....

O gdyby tak się wdrzeć na umysłów górę,

Gdyby stanąć na ludzkich myśli piramidzie,

I przebić czołem przesądów chmurę,

I być najwyższą myślą wcieloną...

Pomyśleć tak – i nie chcieć? o hańbo! o wstydzie!

Pomyśleć tak – i nie móc? w szmaty podrę łono!

Nie móc? to piekło!

Mogę siłą uczucia serce moje nalać,

Aby się czuciem na tłumy rozciekło,

I przepelniło serca nad brzegi,

I popłynęło rzeką pod trony – obalać?

Mogę zruszyć lawiny? potem lawin śniegi,

Zawieszony nad siołem,

Zatrzymać ręką lub czołem?

Mogę, jak Bóg w dzień stworzenia,

Ogromnej dłoni zamachem,

Rzucać gwiazdy nad światła zbudowanym gmachem,

Tak, by w drodze przeznaczenia,

Nie napotkały nigdy kruchej światła gliny,

I nie strzaskały w żegludze?

Mogę – więc pójdę! ludy zawołam! obudzę!

Po chwili – z wyrazem zniechęcenia

Może lepiej się rzucić w lodowe szczeliny?...

Po chwili – zrazu spokojnie, potem z zapałem...

Uczucia po światowych opadały drogach...

Gorzkie pocałowania kobiety – kupiłem...

Wiara dziecinna padła na papieskich progach...

Nic – nic – nic – aż w powietrza błękicie

Skąpałem się... i ożyłem,

I czuję życie!

Lecz nim myślą olbrzymią rozplonę,

Posągu piękność mam – lecz lampy brak.

Więc z ognia wszystkich gwiazd, uwiję na czoło koronę,

W błękicie nieba sfer, ciało roztopię tak,

Że jak marmur, jak lód, słonecznym się ogniem rozjaśni...

Potem piękny, jak duch baśni,

Pójdę na zimny świat i mogę przysiąc,

Że te na czole tysiąc gwiazd i w oczach tysiąc,

Że posągowy wdzięk, narodów uczucia rozszerzy,

I natchnie lud;

I w serca jak myśl uderzy,

Jak Boga cud...

.....

Nie – myśli wielkiej trzeba z ziemi, lub z błękitu.

Spojrzałem ze skały szczytu,

Duch rycerza powstał z lodów...

Winkelried dzidy wrogów zebrał i w pierś włożył,

Ludy! Winkelried ożył!

Polska Winkelriedem narodów!

Poświęci się, choć padnie jak dawniej! jak nieraz!

Nieście mię, chmury! nieście, wiatry! nieście, ptacy!

Chmura znosi go z igły lodu

CHMURA

Siadaj w mgłę – niosęć... Oto Polska – działaj teraz!...

KORDIAN

rzucając się na rodzinną ziemię z wyciągniętymi rękoma woła

Polacy!!!

Kordian

Akt II (fragment)

Rok 1828

Kordian sam, z założonymi na piersiach rękoma, stoi na najwyższej igle góry Mont Blanc

KORDIAN

Tu szczyt...lękam się spojrzeć w przepaść świata ciemną.

Spojrzę... Ach! pod stopami niebo i nad głową

Niebo... Zamknięty jestem w kulę kryształową;

Gdyby ta igła lodu popłynęła ze mną

Wyżej – aż w niebo... nie czułbym, że płynę.

Stąd czarne skrzydła myśli nad światem rozwinę.

Ciszej! słuchajmy... o te lody się ociera

Modlitwa ludzka, po tych lodach droga

Myślom płynącym do Boga.

Tu dźwięk nieczysty głosu ludzi obumiera,

A dźwięk myśli płynie dalej.

Tu pierwszy zginę, jeśli niebo się zawali.

A ten kryształ powietrza by tchnieniem rozbity

Kręgami się rozplynie na nieba błękity,

I gwiazdy w nieznajomą uciekną krainę,

I znikną, jakby ich nigdy nie było...

Spróbuję – westchnę i zginę...

Patrzy w dół

Ha! przypominasz mi się, narodów mogiło!

Oto się przedarły chmury,

Igły lodu wytrysły z chmur kłębow;

Tam las ogromny sosen i dębów
Jak garść mchu w szczelinie góry,
A ta plamka biała – blada –
To morze.

Silniej wzrok napnę – oczy rozedrę, otworzę,
Chciałbym stąd widzieć człowieka.

Tam koło jednej igły, krążą orłów stada.
Jak pierścionki żałobne na perłowych lodach;
A ode mnie błękitna płynie szczelin rzeka,
Każda w jedną otchłań złata,
I nikną jak w morza wodach.

.....

Jam jest posąg człowieka, na posągu świata.

.....

O gdyby tak się wdrzeć na umysłów górę,
Gdyby stanąć na ludzkich myśli piramidzie,
I przebić czołem przesądów chmurę,
I być najwyższą myślą wcieloną...
Pomyśleć tak – i nie chcieć? o hańbo! o wstydzie!
Pomyśleć tak – i nie móc? w szmaty podrę łono!
Nie móc? to piekło!

Mogęż siłą uczucia serce moje nalać,
Aby się czuciem na tłumy rozciekło,
I przepełniło serca nad brzegi,
I popłynęło rzeką pod trony – obalać?
Mogęż zruszyć lawiny? potem lawin śniegi,
Zawieszony nad siołem,
Zatrzymać ręką lub czołem?
Mogęż, jak Bóg w dzień stworzenia,
Ogromnej dłoni zamachem,

Rzucać gwiazdy nad świata zbudowanym gmachem,
Tak, by w drodze przeznaczenia,
Nie napotkały nigdy kruchej światła gliny,
I nie strzaskały w żegludze?
Mogę – więc pójdę! ludy zawołam! obudzę!

Po chwili – z wyrazem zniechęcenia

Może lepiej się rzucić w lodowe szczeliny?...

Po chwili – zrazu spokojnie, potem z zapałem...

Uczucia po światowych opadały drogach...
Gorzkie pocałowania kobiety – kupilem...
Wiara dziecinna padła na papieskich progach...
Nic – nic – nic – aż w powietrza błękicie
Skapałem się... i ożyłem,
I czuję życie!
Lecz nim myślą olbrzymią rozplonę,
Posągu piękność mam – lecz lampy brak.
Więc z ognia wszystkich gwiazd, uwiję na czoło koronę,
W błękicie nieba sfer, ciało roztopię tak,
Że jak marmur, jak lód, słonecznym się ogniem rozjaśni...
Potem piękny, jak duch baśni,
Pójdę na zimny świat i mogę przysiąc,
Że te na czole tysięcy gwiazd i w oczach tysięcy,
Że posągowy wdzięk, narodów uczucia rozszerzy,
I natchnie lud;
I w serca jak myśl uderzy,
Jak Boga cud...

.....

Nie – myśli wielkiej trzeba z ziemi, lub z błękitu.

Spojrzałem ze skały szczytu,

Duch rycerza powstał z lodów...

[Winkelried dzidy wrogów zebrał i w pierś włożył,](#)

Ludy! Winkelried ożył!

Polska Winkelriedem narodów!

Poświęci się, choć padnie jak dawniej! jak nieraz!

Nieście mię, chmury! nieście, wiatry! nieście, ptacy!

Chmura znosi go z igły lodu

CHMURA

Siadaj w mgłę – niosąc... Oto Polska – działaj teraz!...

KORDIAN

rzucając się na rodzinną ziemię z wyciągniętymi rękoma woła

Polacy!!!

Źródło: Juliusz Słowacki, *Kordian*.

Polecenie 2

Odtwórz tok refleksji bohatera stojącego na szczycie Mont Blanc. Czego one dotyczą? Jak zmienia się ich temat? Zapisz kolejne wątki rozważań Kordiana w formie równoważników zdań.

Polecenie 3

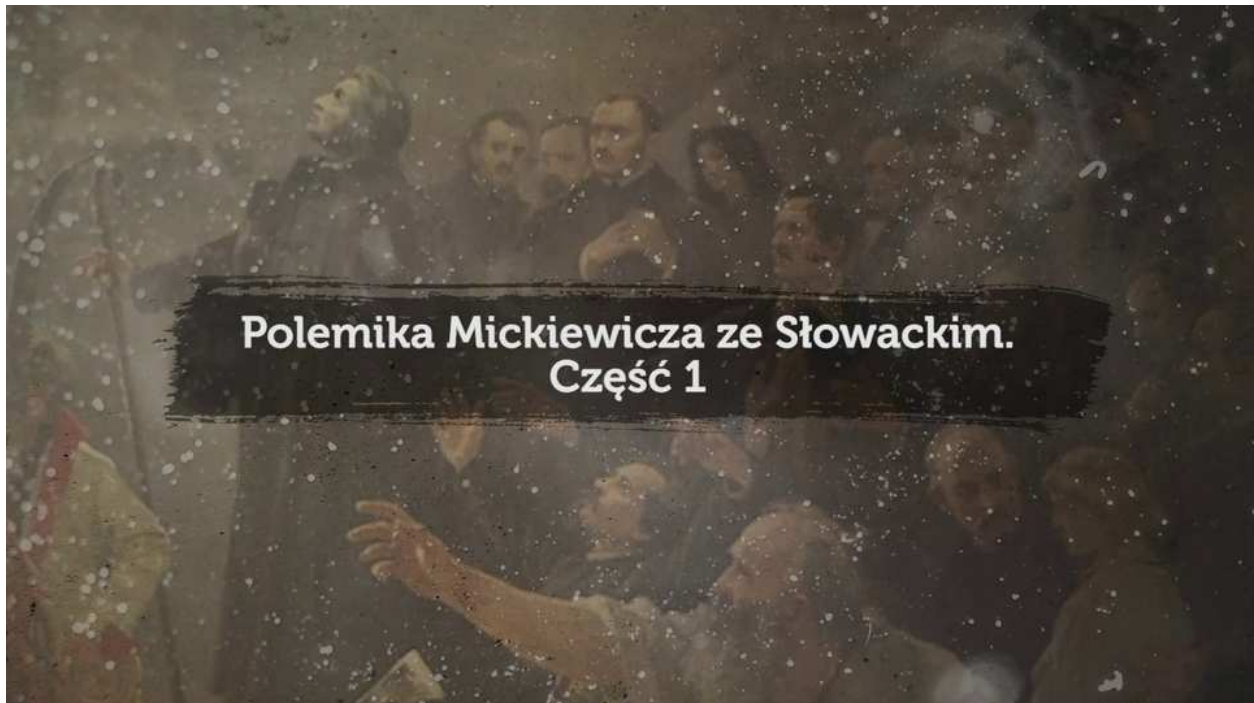
Zapoznaj się z przypisem wyjaśniającym, kim był Winkelried. Wyjaśnij, co w tym kontekście oznacza stwierdzenie: „Polska Winkelriedem narodów”.

Film

Polecenie 1

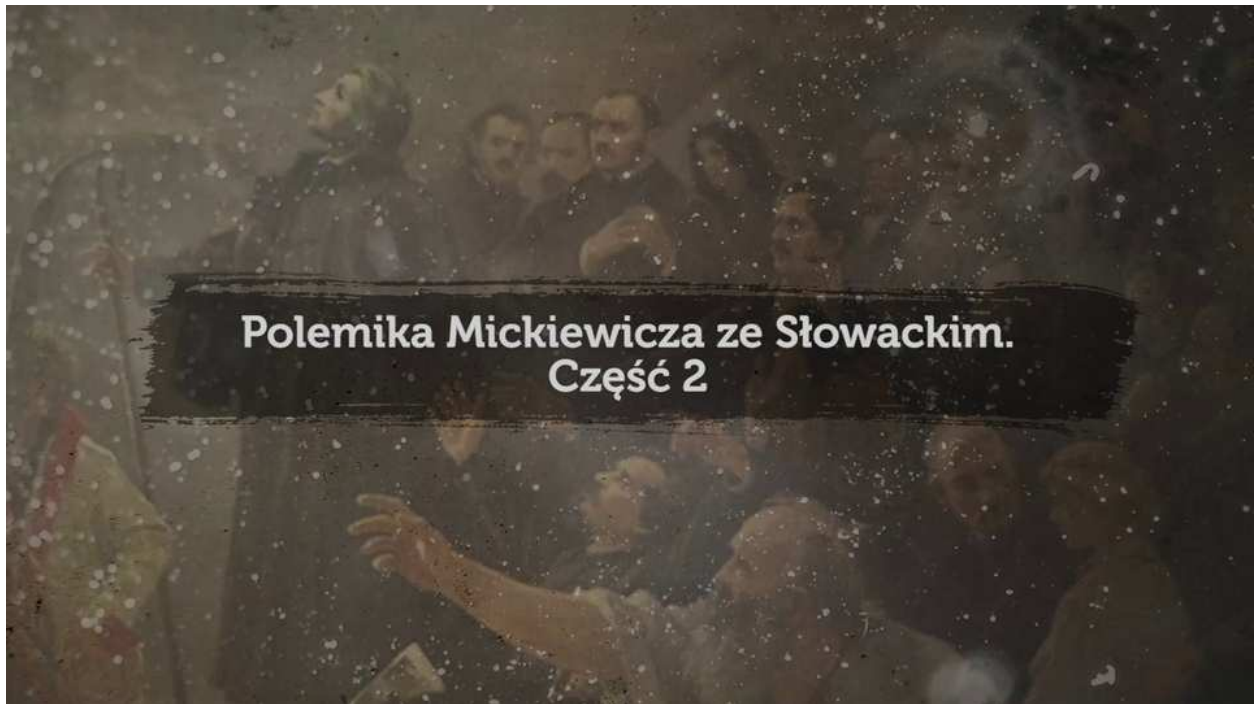
Zapoznaj się z filmami i scharakteryzuj reakcję Słowackiego na Mickiewiczowską „ekonomię cierpienia”.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DAWrQjqfq>

Film Polemika Mickiewicza ze Słowackim część pierwsza.

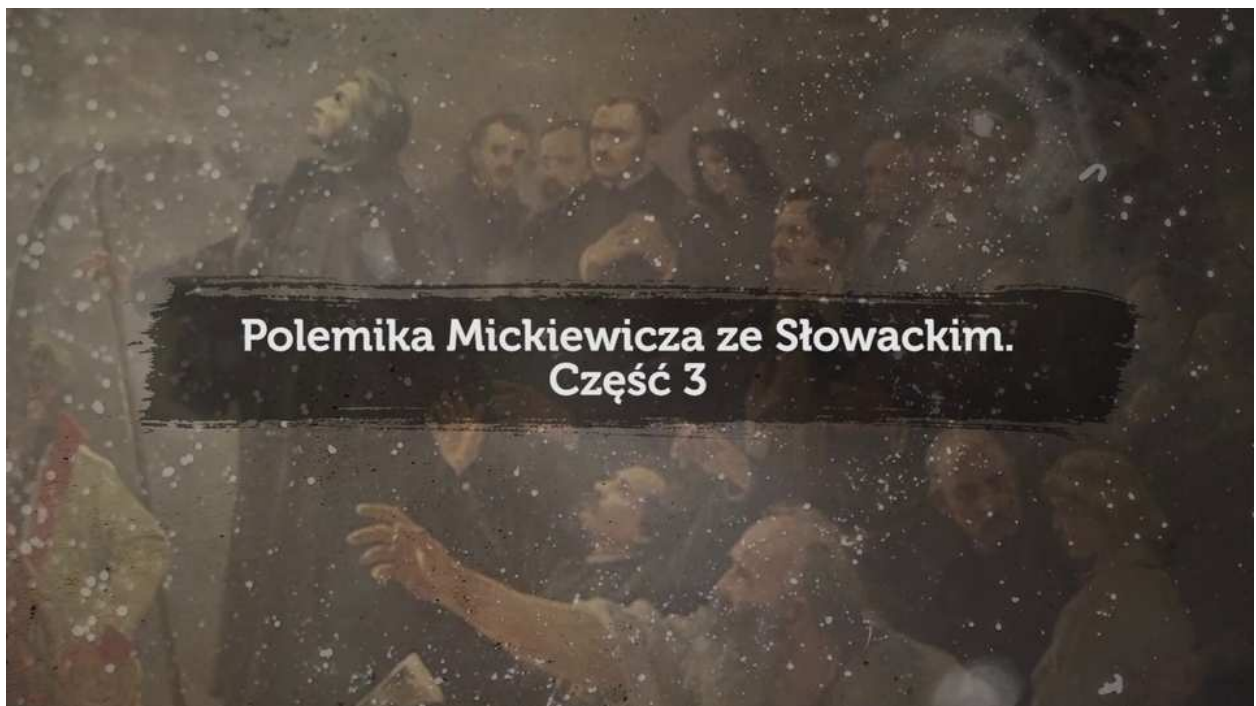

**Polemika Mickiewicza ze Słowackim.
Część 2**

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DAWrQjqfq>

Film Polemika Mickiewicza ze Słowackim część druga.

**Polemika Mickiewicza ze Słowackim.
Część 3**

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DAWrQjqfq>

Film Polemika Mickiewicza ze Słowackim część trzecia.

Polecenie 2

Wyjaśnij, jak Słowacki wykorzystuje postać Winkelrieda w *Kordianie*.

Ćwiczenie 1

Scharakteryzuj podobieństwa i różnice pomiędzy *Dziadami* a *Kordianem*.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, na czym polega różnica pomiędzy koncepcją mesjanizmu a winkelriedyzmem.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Polemika Juliusza Słowackiego z Adamem Mickiewiczem

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

8. posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Lektura uzupełniająca

15) Juliusz Słowacki, Beniowski (fragmenty);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśni różnice między mesjanizmem i winkelriedyzmem;
- wyjaśni sposób wykorzystania postaci Winkelrieda w *Kordianie*,
- omówi istotę polemiki Słowackiego z Mickiewiczem.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Polemika Juliusza Słowackiego z Adamem Mickiewiczem”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” oraz przygotowanie mapy myśli obrazującej mesjanizm i winkelriedyzm. Uczniowie mogą korzystać z dostępnych źródeł.

Faza wprowadzająca:

1. Uczniowie omawiają przygotowane mapy myśli. Prezentują informacje na temat mesjanizmu i winkelriedyzmu, nad którymi mieli popracować w domu.
2. Prowadzący zajęcia podaje cele i temat zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel informuje, że spór Juliusza Słowackiego z Adamem Mickiewiczem jest niewątpliwie jednym z najsłynniejszych konfliktów osobowości twórczych w historii polskiej literatury. Pyta uczniów, na czym ten spór polegał. uczniowie odpowiadają, bazując na informacjach z sekcji „Przeczytaj”.
2. Większa część fazy realizacyjnej upływa na zapoznaniu z filmami edukacyjnymi o polemice Mickiewicza ze Słowackim. Następnie uczniowie dzielą się na kilkusobowe grupy i wykonują polecenia:
  - grupa I: charakteryzuje reakcję Słowackiego na Mickiewiczowską „ekonomię cierpienia”,
  - grupa II: wyjaśnia, jak Słowacki wykorzystuje postać Winkelrieda w *Kordianie*,
  - grupa III: charakteryzuje podobieństwa i różnice pomiędzy *Dziadami* a *Kordianem*.

Faza podsumowująca:

1. Na zakończenie lekcji uczniowie zapoznają się z nagraniem i notują cechy Kordiana jako bohatera romantycznego. Zapisują również kolejne wątki rozważań Kordiana.
2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Zadaje również pytania podsumowujące i prosi wybranych uczniów o odpowiedzi.

Praca domowa:

1. Wyjaśnij, na czym polega różnica pomiędzy koncepcją mesjanizmu a winkelriedyzmu.

Materiały pomocnicze:

- Eligiusz Szymanis, „*Kordian*” z perspektywy filozofii genezyjskiej, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 1999, nr 34.

- Krzysztof Biliński, „*Kordian*” i szatańska wizja dziejów, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 34” 1999.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Audiobook”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.